

CHAQIRUVGA QADAR BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIKNI TASHKIL ETISHNING PEDAGOGIK MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Raximov Akmal Naimovoich

*O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Akademiyasi katta o'qituvchisi
(2- bosqich magistranti)*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi kadrlarini tayyorlash, ularning bilim va malakalarini oshirishda va professional kasbiy faoliyatlarga tayyorlashda pedagogik yondashuvning samaradorligi va uning ahamiyatli jihatlari tadqiq qilinadi.*

Kalit so'zlar: *innovatsiya, talaba, kursant, metodika, mashg'ulot, harbiy ta'lim, konsepsiya, jangovarlik ruhiyati, ko'nikma, jismoniy-taktik tayyorgarlik.*

Аннотация: *В данной статье исследуется эффективность и значимость акмеологического подхода в подготовке кадров допризывного военного обучения, повышении их знаний и квалификации, подготовке к профессиональной деятельности.*

Ключевые слова: *инновация, студент, курсант, методология, обучение, военная подготовка, концепция, боевой дух, навыки, физическо-тактическая подготовка.*

Abstract: *This article examines the effectiveness and significance of the acmeological approach in the training of pre-conscription military training, improving their knowledge and qualifications, preparing for professional activity.*

Key words: *innovation, student, cadet, methodology, training, military education, concept, martial spirit, skills, physical and tactical training.*

KIRISH

Jahonda harbiy ta'lim tizimini isloh qilish, unga innovatsion yondashuvlarni olib kirish bilan birga talaba-kursantlarni tayyorlashning modernizatsion metodikasini ishlab chiqish, ularning jangovarlik ruhini oshirish, jismoniy irodasini mustahkamlash va taktik tayyorgarligini rivojlantirishga doir harbiy-pedagogik mashg'ulotlarni isloh qilishga alohida e'tibor qaratilmoqda, jumladan, rivojlangan mamlakatlarda talaba-kursantlarda jangovar ruhni oshirish, jismoniy tarbiyaga doir ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha davlat dasturlari, taktik tayyorgarlik samaradorligini oshirishga doir konsepsiyalar qabul qilingan. Shu bilan birga, chaqiriqqacha harbiy ta'lim tizimini isloh qilish orqali yoshlarni harbiy hizmatga tayyorlash, ulardagi Vatan oldidagi xizmatlariga doir mas'uliyatni shakllantirishga yo'naltirilgan jamoatchilik ishlari, ijtimoiy harakatlar va pedagogik ilmiy tadqiqotlar ham rag'batlantirilmoqda.

Hozirgi kunda dunyoning turli mintaqalarida oldindan bashorat qilib bo'lmaydigan siyosiy vaziyatlar vujudga kelmoqda. Bunday sharoitda har bir davlatni

o'zining xavfsizligi va hududiy yaxlitligini ta'minlash, jamiyatda tinchlik va barqarorlikni mustahkamlash masalalari tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Yangi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy sharoitlar jahon hamjamiyatida o'sib kelayotgan yosh avlodni yuksak fuqarolik hissi va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, o'z kuchiga bo'lgan ishonchni rivojlantirish, talaba-kursant yoshlarning jismoniy tayyorgarlik darajasini oshirish kabi muhim masalalarni har tomonlama hal etishni talab etmoqda.

Xorij mamlakatlarida talaba-kursant yoshlarni Qurolli Kuchlarda xizmat qilishga va kelgusida harbiy ta'lim muassasalariga o'qishga kirishga muvaffaqiyatli tayyorlash maqsadida jismoniy tarbiya jarayonini takomillashtirishga yo'naltirilgan ko'pgina ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Mavjud ilmiy adabiyotlarning tahliliy sharhi, harbiy o'quv yurtlarida jismoniy tayyorgarlik samaradorligini belgilab beruvchi jismoniy tarbiyaning nazariy va tashkiliy asoslari, harbiy ta'lim muassasasi talaba-kursantlarining jismoniy tayyorgarligi bo'yicha qo'shimcha mashg'ulotlarni kiritish, pedagogikaning zamonaviy an'analarini inobatga olgan holda o'quv jarayonini tashkil qilish, iqlim sharoitlari issiq bo'lgan hududlarda talaba-kursantlarning jismoniy tarbiyasini yo'lga qo'yish masalalari bilan bog'liq muammolarga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar yetarlicha o'tkazilganligini aniqlash imkonini berdi.

O'zbekistonning yangi taraqqiyot bosqichida Qurolli Kuchlarining mudofaa salohiyatini mustahkamlash, ayniqsa, harbiy xizmat o'tayotgan muddatli harbiy xizmatchilar, shartnoma asosidagi oddiy askar va serjantlar hamda ofitserlar takibining jismoniy va ruhiy tayyorgarligini kuchaytirish hamda takomillashtirish jarayonlari ustuvor yo'nalishlardan biriga aylandi. "Men harbiy xizmatchilarimizning jismoniy va ruhiy tayyorgarligi bilan bog'liq bir qator muammolarga e'tibor qaratmoqchiman. Nega deganda, jismoniy tayyorgarlik harbiy xizmatchilar uchun xizmat faoliyatida, harbiy karerasida va umuman, turmush tarzida hal qiluvchi omillardan biri bo'lishi kerak". Ta'lim jarayoni mazmunini mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining dolzarb vazifalariga mos holda tubdan qayta ko'rib chiqish, halqaro andozalarga javob beruvchi zarur shart-sharoitlarni yaratish vazifalaridan kelib chiqqan holda, mamlakatimizdagi harbiy ta'lim muassasalari faoliyati ham tubdan o'zgartirilmoqda, zero ularning bitiruvchilarini oliy harbiy ta'lim muassasalariga o'qishga kirishga tayyorlashda mazkur ta'lim muassasalari asosiy bo'g'in hisoblanadi. Harbiy ta'lim muassasalari talaba-kursantlarini o'qitish jarayonida ularning harakat tayyorgarligini takomillashtirish eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi va u, dasturiy-meyoriy hujjatlarni tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi.

ASOSIY QISM

Dunyoning yetakchi ilmiy tadqiqot markazlari va xalqaro institutlarida yoshlarda va kursant-talabalarda jangovarlik ruhiyati, jismoniy imkoniyatlari, taktik tayyorgarligi va harbiy bilimni rivojlantirish, shu bilan birga, fidoyi, bilim va tajribasini Vatanga baxshida etuvchi avlodni shakllantirishga doir ko'plab loyihalar, dasturlar va fundamental ilmiy tadqiqot ishlari olib borilmoqda. Bu orqali harbiy

xizmatchilarda jismoniy-taktik tayyorgarlik ko'nikmalarini rivojlantirish mexanizmlari va ta'lim texnologiyasini ishlab chiqishga keng yo'l ochmoqda. Shu bois, rivojlangan mamlakatlarda harbiy ta'limni zamonaviylashtirish, kursant-talabalarda zamon ruhiyatiga xos ko'nikmalarni, harbiy-taktik tayyorgarligini oshirish, jismoniy tayyorgarligi va irodasini chiniqtirish, xalqaro harbiy munosabatlarga oid teran tafakkurini shakllantirish masalalarga alohida e'tibor qaratilmoqda.

O'zbekistonning yangi taraqqiyot strategiyasida ham harbiy soha va harbiy ta'lim tizimini isloh qilish, uni rivojlantirish, harbiy xizmatchilar va kursant-talabalarda jismoniy-taktik ko'nikmalarni rivojlantirishga doir ko'plab tashkiliy, huquqiy va ilmiy-pedagogik islohotlar amalga oshirilmoqda.

Zero, "mamlakatimiz hayotining barcha jabhalari qatorida, harbiy sohaning eng muhim yo'nalishlari bo'yicha tizimli va strategik chora-tadbirlarni" belgilanishi, tizimli ravishda harbiy sohani isloh qilish amalga oshirilayotgani, bu borada "Yangi Mudofaa doktrinasi"ning qabul qilinishini alohida ta'kidlash lozim. Shu bilan birga, harbiy ta'lim tizimida o'qitishning yangicha standartlari, samarali mexanizmlari ishlab chiqilmoqda, harbiy-sport musobaqalari, ko'rik-tanlovlar o'tkazilmoqda va bu borada texnik hamda texnologik vositalarning imkoniyatlaridan to'laqonli foydalanish tizimi yo'lga qo'yilmoqda. Shuningdek, harbiy soha xizmatchilari uchun "Mustaqillik", "Amir Temur", "Jaloliddin Manguberdi" ordenlari, "Jasorat", "Sodiq xizmatlari uchun", "Mardlik" medallari ta'sis etilganligi va taraqqiyot strategiyasida xavfsizlik masalalariga ustuvorlik berilayotgani ham harbiy xizmatchilarda jismoniy-taktik ko'nikmalarni rivojlantirish bilan bog'liq ilmiy muammolarni tadqiq etish zaruratini keltirib chiqaradi.

Pedagogik yondashuv asosida chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi talabalarida jismoniy-taktik tayyorgarlik ko'nikmalarini rivojlantirish tizimini takomillashtirishdan iborat bo'lib, ishning maqsadi va taklif etilayotgan gipoteza quyidagi vazifalarni belgilab berdi:

- chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi talabalarida jismoniy-taktik faoliyatga doir sifatlarining axloqiy, psixologik va pedagogik mohiyatiga doir konseptual qarashlar asosida jangovar-taktik ko'nikmalarni rivojlantiruvchi va aksincha, uni yemiruvchi omil va yondashuvlarni asoslash;

- pedagogik yondashuv asosida chaqiriqqacha harbiy ta'lim tizimi uchun "jismoniy-taktik faol talaba" fenomeni hamda axloqiy idealni shakllantirishning etnopedagogik va aksiologik xususiyatlarini tizimli-funksional tamoyil asosida ochib berish;

- pedagogik yondashuv asosida chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi talabalarida jismoniy-taktik tayyorgarlik va jangovarlik ko'nikmalarini rivojlantirish tizimining integrallashgan metodik tizimi, reproduktiv, ijodiy-izlanishli va novatorlik bosqichlari mazmuni, samaradorligini baholashning prognostik va kvalimetrik metodikasini asoslash;

- chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi talabalarida jismoniy-taktik ko'nikmalarni rivojlantirishda pedagogik yondashuv asosida jismoniy-taktik tayyorgarlikning emotsionallik, faoliyatlilik, intellektuallik mezonlari va darajalari hamda uni rivojlantirishning ishonirish, namunaviylik, maqsadlilik, rag'batlantirish metodlarining ilmiy-amaliy asoslarini takomillashtirish.

O'zbekistonning yangi taraqqiyot bosqichida Qurolli Kuchlarining mudofaa salohiyatini mustahkamlash, ayniqsa, harbiy xizmat o'tayotgan askar va zobitlarning jismoniy va ruhiy tayyorgarligini kuchaytirish hamda takomillashtirish jarayonlari ustuvor yo'nalishlardan biriga aylandi. "Men harbiy xizmatchilarimizning jismoniy va ruhiy tayyorgarligi bilan bog'liq bir qator muammolarga e'tibor qaratmoqchiman. Nega deganda, jismoniy tayyorgarlik harbiy xizmatchilar uchun xizmat faoliyatida, harbiy karyerasida va umuman, turmush tarzida hal qiluvchi omillardan biri bo'lishi kerak".

Chaqiriqqacha bo'lgan yoshlarda harbiy-amaliy jismoniy tayyorlash tizimini takomillashtirishdan iborat bo'lib, maqolaning maqsadi va taklif etilayotgan gipotiza quyidagi vazifalarni belgilab berdi:

- chaqiriqqacha bo'lgan yoshlarda harbiy-amaliy jismoniy tayyorlashga ta'sir ko'rsatuvchi ijtimoiy-siyosiy va psixologik-pedagogik omillarning o'zaro aloqadorligini aniqlash;

- chaqiriqqacha bo'lgan yoshlarda harbiy-amaliy jismoniy tayyorlashning nazariy asoslarini ochib berish;

- chaqiriqqacha bo'lgan yoshlarda harbiy-amaliy jismoniy tayyorlashga oid maxsus ta'lim texnologiyasini pedagogik yondashuv asosida rivojlantirish metodikasini asoslash;

- chaqiriqqacha bo'lgan yoshlarda harbiy-amaliy jismoniy tayyorlashning bosqichlari, mazmuni, shakl, metod va vositalarini yaxlitlikda o'z ichiga qamrab olgan ta'lim modeli va texnologiyasini ishlab chiqish.

- chaqiriqqacha bo'lgan yoshlarda harbiy-amaliy jismoniy tayyorlashning integrallashgan metodik tizimipedagogik yondashuv asosida takomillashtirish.

Ta'lim jarayoni mazmunini mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining dolzarb vazifalariga mos holda tubdan qayta ko'rib chiqish, xalqaro andozalarga javob beruvchi zarur shart-sharoitlarni yaratish vazifalaridan kelib chiqqan holda, mamlakatimizdagi harbiy ta'lim muassasalari faoliyati ham tubdan o'zgartirilmoqda, zero ularning bitiruvchilarini oliy harbiy ta'lim muassasalariga o'qishga kirishga tayyorlashda mazkur ta'lim muassasalari asosiy bo'g'in hisoblanadi. Harbiy ta'lim muassasasi talaba-kursantlarini o'qitish jarayonida ularning harakat tayyorgarligini takomillashtirish eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi

XULOSA

Ushbu maqoladan xulosa qilib shuni aytish mumkinki, maqolada Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fanining maqsad va vazifasi to'g'risida ma'lumotlar berib o'tilgan. Maqolaning kirish qismida Respublikamizda harbiy kadrlarni

tayyorlashga, ularning harbiy mahoratini oshirishga katta ahamiyat berilayotganligi to'g'risida ma'lumotlar berib o'tilgan. Davlat chegaralarining o'z qo'shinlarimiz tomonidan hushyorlik bilan qo'riqlanayotgani ham xalqimizning harbiy ruhini yuksaltirib turibdi. Haqiqiy mustaqil davlat shunday ishtutadi, o'z mudofaasini o'zgarlar qo'liga topshirib qo'ymaydi. Xalqning umumiy harbiy ruhini ko'tarishda, harbiylarni matonatli, shijoatli qilib tarbiyalashda ajdodlarimizdan bizga meros qolgan harbiy bilimlarni ommalashtirish, harbiy san'at sirlarini harbiy o'quv yurtlarida o'qitish ham samarali omillardan hisoblanadi.

ASOSIY QISM

1. Qalqanov E.T., Vatanparvarlik shakllanishi va amal qilishining bog'liqlik qonuniyatlari (ijtimoiy-falsafiy tahlil). Fals.fan.nom dis. avtoref. – Toshkent: O'zMU, 2011. –B. 28.

2. Redjaboyev A.D., Yoshlarni milliy istiqlol g'oyasi asosida harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalash: ped.fan.nom. dis. avtoref. – Toshkent, 2004.

3. Samadov A.R., Axloqiy idealning ijtimoiy-falsafiy mohiyati va uning barkamol avlod tarbiyasidagi ahamiyati. Falsafa fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati.-Toshkent: 2011. – 10 b.

4. Хужамуратов И.Р., Проблемы формирования национального (эстетического) самосознания узбекского народа и влияния на него ислама. автореф. дис. докт. филос. наук.-Т.: 1994.

5. Qalqanov E.T., Vatanparvarlik shakllanishi va amal qilishining bog'liqlik qonuniyatlari (ijtimoiy-falsafiy tahlil).

6. Fals.fan.nom dis. avtoref. – Toshkent: O'zMU, 2011. 20. Usmonov K., O'zbek xalqi ma'naviy-axloqiy merosida harbiy vatanparvarlik g'oyalarining talqini. Fals. dok. (PhD) dissertatsiya. -Toshkent, 2017. –B. 161.